

Sisak i Sisačko-moslavačka županija u vrijeme Domovinskog rata.

Kukić, Juraj

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:641063>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Juraj Kukić

**SISAK I SISAČKO-MOSLAVAČKA
ŽUPANIJA U VRIJEME DOMOVINSKOG
RATA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

JURAJ KUKIĆ

**SISAK I SISAČKO-MOSLAVAČKA
ŽUPANIJA U VRIJEME DOMOVINSKOG
RATA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Vlatka Vukelić

Sumentor: dr. sc. Mijo Beljo

Zagreb, 2021.

Sadržaj:

1. Uvod.....	3
2. Predratna situacija i početak rata u Sisku te Sisačko-moslavačkoj županiji.....	5
3. Domovinski rat na području Siska i Sisačko-moslavačke županije.....	11
3.1. Početak ratnog sukoba – napad na Policijsku postaju u Glini	11
3.2. Uspostava obrane te situacija na bojištima širom Sisačko-moslavačke županije.....	12
3.3. Sisačka industrija i Domovinski rat.....	16
3.4. „Oluja“ u Sisačko-moslavačkoj županiji	17
4. Zaključak.....	19

Popis literature

Summary

Sažetak:

Vjetar promjena koji je prošao europskom politikom 1990-tih godina, ostavio je utjecaj i na države Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Javlja se jačanje demokratizacije i višestranačja, a samim time raste želja hrvatskog naroda za osamostaljenjem. Politička zbivanja na području „bivše“ države, 1990. i 1991., rezultirali su izbijanjem Domovinskog rata (1991. - 1995.) te hrvatske borbe za samostalnom državom. Politička i vojna situacija nisu promakle građanima Siska i današnje Sisačko – moslavačke županije te su aktivno sudjelovali u promjenama. Uz teška razaranja cijelog hrvatskog teritorija te operacije „Oluja“, Hrvati su dobili svoju državu. U tom sukobu dolazi do herojskog isticanja pojedinaca, a to su ljudi kojima možemo zahvaliti za današnju suvremenu državu.

ključne riječi: Sisak, Sisačko – moslavačka županija, demokratizacija, Domovinski rat, 1991. godina

1. Uvod

Vrijeme posljednjeg desetljeća 20. stoljeća, odnosno 1990-te godine, donose značajne promjene na području, tada još uvijek postojane, Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Promjene koje tada pogađaju cijelo područje te nekadašnje multinacionalne države, izravno su se odnosili i na područje tadašnje Socijalističke Republike Hrvatske. U to doba dolazi do sve veće želje za osamostaljenjem sastavnica te „zajedničke“ države. Obilježje koje, prvenstveno, dovodi do zahtijevanja za osamostaljenjem se odnosi na jačanje demokratizacije, koja je popraćena sa uspostavom višestranačkog sustava, što je bilo u potpunoj suprotnosti s političkim sistemom kojeg je provodila Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. A samim time, jednostranački sustav takve države je bila i njena okosnica.

Početak demokratskog sistema vlasti te višestranačkog sustava rezultirao je promjenom vlasti na hrvatskom području. Kao krajnji rezultat demokratskih promjena, dolazi do izbijanja ratnog sukoba među sastavnicama nekadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Rat je u cijelosti zahvatio hrvatski teritorij, a samim time i grad Sisak s njegovom širom okolicom te područje današnje Sisačko-moslavačke županije. Sukladno tome, rat je zahvatio gradove i općine Dvor, Petrinja, Hrvatska Dubica, Hrvatska Kostajnica... Ratna zbivanja, vojne jedinice, obrane i padovi tih mjesta te njihovo oslobođenje vodit će glavnu riječ u ovom radu.

Nakon uvoda, slijedi prvo poglavlje. Ono je predviđeno za davanje općih definicija i procesa koji su bili svojevrsan uvod u sam Domovinski rat. Ovaj dio daje opći opis početka Domovinskog rata, uključujući demokratizaciju te višestranačje, kao i njihov utjecaj i provedbu na području Siska te Sisačko-moslavačke županije. Ujedno, time se očituju politički stavovi na cijelom području Banovine. Obrađen je proces „Balvan revolucije“ te napad na policijsku postaju u Glini, koja se smatra početkom rata na Banovini.

Drugo poglavlje, zajedno sa podtemama, donosi detaljniju situaciju ratnih događaja na Banovini te njezinim gradovima i općinama. Ovo poglavlje, za glavnu odrednicu, sadrži razvoj situacije u Hrvatskoj Kostajnici i Hrvatskoj Dubici, napade i pad Petrinje te stanje u Sunji. Opisana je situacija u Sisku, kao sjedištu Sisačko-moslavačke županije. Uz opise općeg stanja, obrađena je struktura stanovništva pojedinog područja, kao i brigade koje su branile neka područja te sama uspostava obrane, kao i kretanja postrojbi.

Na samom kraju ovog rada, nalazi se zaključak, koji predstavlja sveukupni sažetak i donosi zaključak cijelog rada. Opće mišljenje je kako je ratna na situaciji na Banovini premalo obrađena te kako su, još uvijek, ostala otvorena brojna pitanja i nerazjašnjenje nedoumice. Rad stvara pokušaj za otvaranje novih pitanja vezanih za istraživanje Siska i Sisačko-moslavačke županije u vrijeme Domovinskog rata.

2. Predratna situacija i početak rata u Sisku te Sisačko-moslavačkoj županiji

Domovinski rat se jasno obrazlaže kao oslobodilački rat hrvatskog naroda i legalno izabrane vlasti protiv agresora Srbije i Crne Gore, uz pomoć paravojskih jedinica, pobunjenih Srba u Hrvatskoj te JNA.¹

Jedno od boljih obrazloženja zašto je vojska Jugoslavenske narodne armije (JNA) htjela zauzeti Sisak i današnju Sisačko-moslavačku županiju (SMŽ), a autor joj je general zbora Hrvatske vojske Imra Agotić, glasi: “Poznato je da je Sisak bio strateški cilj kojeg je agresor planirao osvojiti s ciljem deblokade vojarni JNA u Zagrebu i krajnjim ciljem uzduž Pokuplja i Posavine, uspostaviti granicu nove srpske države.”²

Sam početak demokratskih političkih promjena na europskoj razini ujedinjen je događaju pod imenom pad „Berlinskog zida.”³ Berlinski zid bio je simbol komunističke vlasti, koji je ujedno i dijelio Europu na dva, vidno različita, dijela. Takav događaj ubrzo poprma obilježje svjetskih razmjera, a samim time biva pomno popraćen u Socijalističko Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ). Jačanje demokracije postepeno je davalo nadu „potlačenim“ narodima unutar SFRJ te im je budilo sve veću želju za samostalnošću. Iako je na europskoj razini pad „Berlinskog zida“ bio pokretač promjena, na području SFRJ početak promjena započinje 22. siječnja 1990. godine u Beogradu, na 14. izvanrednom kongresu Saveza komunista Jugoslavije⁴. Kongres završava napuštanjem istog od strane predstavnika tadašnje Socijalističke republike Slovenije, a zatim i Socijalističke republike Hrvatske, kao odgovor na primarne pozicije i uloge srpskih komunista.⁵ Započelo je, postepeno, uvođenje demokracije i višestranačkog sustava u republike unutar SFRJ, a u Hrvatskoj je, nešto prije 14. kongresa u Beogradu, donesen „Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o društvenim organizacijama i udruženjima građana“.⁶ Takav zakon predstavljao je temelj višestranačkog sustava u Hrvatskoj, a do 5. veljače 1990. godine, na hrvatskom području biva registrirano 8 političkih stranaka.⁷ Višestranačje je odaziv pronašlo i na području Siska te današnje Sisačko-moslavačke županije, kao i na području Banovine. Sisak je 1990. godine imao status općine,

¹ Gajdek 2008: 9.

² Gajdek 2008: 10-11.

³ Gajdek 2008: 31.

⁴ Gajdek 2008: 32.

⁵ Gajdek 2008: 32.

⁶ Gajdek 2008: 33.

⁷ Gajdek 2008: 33.

kao i ostala veća naselja.⁸ Na području Siska i Banovine došlo je do političke nestabilne situacije, iz razloga što u samom Sisku je većinsko hrvatskog stanovništvo, ali na Banovini prevladavaju Srbi.⁹ U nešto kasnijim mjesecima 1990. godine, većinsko srpsko stanovništvo, imat će odlučujuću ulogu u širenju „Balvan revolucije“ te početku rata na Banovini.

Događaji na političkoj pozornici koji su uslijedili nakon 5. veljače 1990. godine ostali su zapamćeni po izuzetno aktivnoj političkoj djelatnosti građana Siska i SMŽ-a. Stranke koje su registrirane 5. veljače bile su: Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Hrvatska demokratska stranka (HDS), Radikalno udruženje za sjedinjene europske države, Savez komunista Hrvatske (SKH), Socijalistički savez radnog naroda Hrvatske, Hrvatsko socijalno-liberalni savez (HSLS), Socijaldemokratska stranka Hrvatske te Hrvatska kršćanska demokratska zajednica.¹⁰ Višepartijska izborna utrka započela je 24. veljače 1990. godine te su se, uz takvu utrku na republičkoj razini, vodile i unutarstranačke borbe za vodeće pozicije.¹¹ S obzirom kako je SFRJ u vrijeme demokratskih promjena i dalje bila postojana kao država, iako na svom zalasku, provodila je i nastavljala sa čvrstim stavovima jednostranačke politike. Stoga, savezi komunista na svim razinama njihove uspostave, su još uvijek postojali i radili su na osuđivanju bilo kakvih vrsta promjena, koje su se proširile i na građansko djelovanje.¹² Dakle, takve osude nisu upućivali samo članovi Komunističke partije, već i ostatak građanstva.¹³ Sa djelovanjem stranaka, započeli su i opći sabori. Tako je HDZ imao Prvi opći sabor stranke u Zagrebu, u koncertnoj dvorani „Vatroslav Lisinski“.¹⁴ Što se tiče Siska i njegove okolice, istaknuti prvak HDZ-e, a ujedno i osoba koja je osnovala tamošnji ogranak stranke, bio je Ivan Bobetko.¹⁵ Početkom ožujka 1990. godine, na Petrovoj gori kod Vojnića, Srpska demokratska stranka (SDS) organizira opći miting pod nazivom „Bratstvo i jedinstvo“, sa ciljem promicanja ideje „Velike Srbije“.¹⁶ Mitingu je prisustvovalo oko 50.000 ljudi, većinom Srba, ali je i bila velika nazočnost jugoslavena te protuhrvatski nastrojenih Hrvata.¹⁷ U to se vrijeme na Banovini, točnije u gradu Glini, osniva ogranak HDS-a, koja je time postala prva hrvatska demokratska stranka koja je djelovala na području

⁸ Maljevac 2009: 17.

⁹ Gajdek 2008: 35.

¹⁰ Maljevac 2009: 27-28.

¹¹ Gajdek 2008: 34.

¹² Maljevac 2009: 25, 27-28.

¹³ Maljevac 2009: 30-32.

¹⁴ Gajdek 2008: 34.

¹⁵ Gajdek 2008: 33, 37.

¹⁶ Maljevac 2009: 38.; Gajdek 2008: 35.

¹⁷ Maljevac 2009: 38.; Gajdek 2008: 35.

Banovine.¹⁸ Nadalje, po cijeloj županiji su održavani predizborni skupovi, a najveća napetost, među građanima, se mogla osjetiti na području Banovine. Prvi demokratski izbori održani su u nedjelju, 22. travnja 1990. godine.¹⁹ Na području grada Siska, pobjedu je odnijela stranka SKH-SDP, zajedno sa koalicijskim partnerima, dok je u Hrvatskoj većina glasova pripala HDZ-u, na čelu sa dr. Franjom Tuđmanom.²⁰ Drugi krug izbora održan je 6. i 7. svibnja 1990. godine, a njime se potvrdilo glasanje iz prvog kruga izbora.²¹ Na sam dan izbora, i izlaska prvih rezultata, situacija na Banovini se počela pogoršavati. Srpsko stanovništvo se odmah pobunilo protiv hrvatske vlasti, iznoseći povijesne stavke kao osnovu svojih stajališta.²² Zagovaranje velikosrpske politike nastavilo se i nakon konstituiranja prvog hrvatskog sabora, 30. svibnja 1990. godine, a događaji su se nastavili sve do kraja srpnja.²³

Događaji koji su se dogodili nakon izbora, popločili su put izbijanju „balvan revolucije“²⁴. „Balvan revolucija“ označava ustanak pobunjenih Srba na području grada Knina i njegove okolice, a ubrzo se proširila i na ostale hrvatske dijelove sa većinskim srpskim stanovništvom.²⁵ Banovina je, također, bila zahvaćena tom „revolucijom“. Iako se u hrvatskoj historiografiji malo piše o „balvan revoluciji“ van okvira grada Knina, Banovina, pretežito grad Dvor na Uni, je imao gotovo ista obilježja kao i Knin. Dakle, u Kninu je tada, kao šef policije, djelovao Milan Martić, dok je načelnik štaba JNA bio Ratko Mladić.²⁶ Situacija u Dvoru je, tada, bila preslika civilnih događanja u Kninu. Na čelnom mjestu policije u Dvoru je tada bio Milan Šerbula, Srbin i jugoslaven, koji je 1990. godine ostao profesionalan i nepristran prema svom zvanju. Situacija se promijenila 1991. godine. Nadalje, u to vrijeme u Dvoru djeluje i nekolicina policijskih službenika koji su bili Hrvati, ali oni su se pronašli pod represijskim stavovima svojih kolega druge nacionalnosti. Odaziv srpskog stanovništva na području Banovine, ali i jugoslavena i protuhrvatski nastrojenih pojedinaca, „balvan revoluciji“ dogodio se odmah na prvi dan iste.²⁷ Kao što je već navedeno, situacija na Banovini je gotovo ista kao i ona u Kninu: „... odigrava se kninski ustanički scenarij: sa stražama, narodom, mitingašenjem porukama o ugroženosti, pripremama za

¹⁸ Maljevac 2009: 32.

¹⁹ HRT s.v. „Prvi višestranački izbori“ [<https://daniponosa.hrt.hr/dani-ponosa/13/prvi-visestranacki-izbori>] 19.8.2021.

²⁰ Maljevac 2009: 91-92.

²¹ Gajdek 2008: 37.

²² Maljevac 2009: 92.

²³ Gajdek 2008: 38-40.

²⁴ Gajdek 2011: 109-113.

²⁵ Braniteljski s.v. „Balvan revolucija u povijesti i sadašnjosti“ [<https://braniteljski.hr/balvan-revolucija-u-povijesti-i-sadasnjosti/>] 26.8.2021.

²⁶ Gajdek 2008: 41.; Gajdek 2011: 115.

²⁷ Gajdek 2008: 44.

obranu od eventualnog dolaska hrvatskih policijskih snaga te skidanjem hrvatskih državnih znamenja.²⁸ Ubrzo dolazi do uplitanja SDS-a u zbivanja na Banovini te pozivanje na zaštitu srpskog stanovništva na Banovini i Kordunu, predstavljenog kao većinskog.²⁹ Jesen iste godine na Banovini bila je obilježena nemirima i koordiniranim akcijama prosrpskih ustanika. Jedno od događaja, uz česta javna okupljanja „ugroženih“ građana³⁰, bilo je nasilno oduzimanje naoružanja iz policijske stanice Dvor, koje je potom proslijeđeno nezakonitim oružanim srpskim stražama te članovima SDS-a.³¹ Slijed takvih događaja, praćenih od strane mnogih manjih³², ciljano su doveli do događaja pod nazivom „zbjeg naroda“, koji se dogodio 29. rujna 1990. godine, te uplitanjem JNA³³ u civilna događanja. Tim događajem dolazi do povlačenja srpskog stanovništva na području Petrinje, ali i okolnih mjesta, unutar vojarne „Vasilj Gaćeša“.³⁴ Događaj je, dosljedno ostalim srpskim člancima, opisan kao: „... Ponovila se na Baniji slika viđena davno pred pola veka, kada su se na srpski narod okomile hrvatske ustaše“.³⁵ Autor izvještaja je novinar Ratko Dmitrović³⁶. Smatram kako je bitno navesti da vojarna „Vasilj Gaćeša“ vojno djeluje do akcije „Oluja“, kada je napuštena, te su iz nje vršena granatiranja Siska i okolnih mjesta. Načelnik policijske postaje u Petrinji 1990. godine bio je Ljuban Lončarević, koji je podržavao nezakonite srpske oružane straže te je provodio razne oblike represije nad policijskim službenicima nesrpske nacionalnosti.³⁷ Lončarević je oko sebe okupio istomišljenike koji su mu pomagali pri tome. Upozorenja o nemirima i naoružavanju pripadnika srpske nacionalnosti na Banovini prenesene su državnom vrhu u Zagrebu.³⁸ Posebna pozornost pridodana je Dvoru, zbog vojnih skladišta, Petrinji, zbog vojne baze „Vasilj Gaćeša“, te Sisku, zbog vojne baze „Barutana“, „Šašna Greda“ i „Žažina“.

Za vrijeme oružanih srpskih pobuna na području Banovine, u većim gradovima, kao i hrvatskim selima na Banovini, dolazi do dragovoljno organizirane obrane. U Zagrebu je 16. listopada 1990. godine održano ponovno predstavljanje spomenika bana Josipa Jelačića.³⁹

²⁸ Gajdek 2008: 44.; Gajdek 2011: 115.

²⁹ Gajdek 2008: 44-45.

³⁰ Gajdek 2008: 47.

³¹ Gajdek 2011: 119.

³² Primjer jedne je namjerna prometna nesreća u Mošćenici kako bi se zaustavilo policijsko vozilo koje je prevozilo naoružanje iz Siska u Petrinju. (Gajdek 2011: 117.)

³³ Gajdek 2011: 120.

³⁴ Gajdek 2008: 48.

³⁵ Gajdek 2008: 48.; Gajdek 2011: 120.

³⁶ *Tportal* s.v. „Vučić u novu srpsku vladu ugurao...“ [<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/vucic-u-novu-srpsku-vladu-ugurao-i-ratnog-huskaca-koji-tvr-di-da-hrvati-bolesno-mrže-srbe-sto-jos-znamo-o-ratku-dmitrovicu-20201026/print>] 26.8.2021.

³⁷ Gajdek 2011: 114.

³⁸ Gajdek 2008: 52.

³⁹ Gajdek 2008: 54.

Događaj je, ujedno, poslužio kao i politički skup, na kojem su osuđeni nemiri i pobune Srba.⁴⁰ Tijekom ljeta 1990. godine, na području grada Siska, stanovnici su se počeli organizirati u nenaoružane odrede. Najznačajniji odred koji je nastao tom prilikom bio je 57. samostalni bataljun (57. samb), kasnije poznatiji pod imenom „Marijan Celjak“.⁴¹ Iako prvo nastao kao jedinica Civilne zaštite⁴², bataljun će postati jednim od sisačkih simbola 1991. godine i otvorenog ratnog sukoba. Nenaoružani odredi na području Siska postaju naoružani 16. listopada⁴³, na datum predstavljanja spomenika bana Jelačića. Akciju su predvodili članovi HDZ-a, u Sisku na čelu sa Ivanom Bobetkom.⁴⁴ Primanje naoružanja HDZ-ovih nenaoružanih odreda, postavljeni su temelji za stvaranje Zbora narodne garde (ZNG), koja će biti vodeća postrojba na samom početku rata, a i sama postrojba je bila okosnice Hrvatske vojske, koja kasnije nastaje iz ZNG-a.⁴⁵ Situacija na području, današnje, Sisačko-moslavačke županije se pogoršavala prema kraju 1990. godine. Na dan 21. prosinca 1990. godine, proglašena je Srpska autonomna oblast Krajina (SAO Krajina), od strane Milana Babića.⁴⁶ Navodi se kako bi ona zahvatila „... 22 mjesne zajednice u 32 sela...“⁴⁷, a samim time izravno oduzela područja hrvatskog teritorija. Na istim datum, Hrvatski sabor je usvojio „Božićni ustav“, odnosno novi ustav i zakone o: „... zastavi, grbu, i himni Republike Hrvatske, te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske.“⁴⁸ Ustav je obznanjen javnosti 22. prosinca 1990. godine.⁴⁹ Nakon događaja koji je u hrvatskoj historiografiji ostao zapamćen kao „Krvavi Uskrs“ te pogibije prve žrtve Josipa Jovića⁵⁰, dolazi do izdvajanja hrvatskog teritorija i ulazak istog u sastav tkz. SAO Krajine.⁵¹ Referendum za samostalnu i suverenu Hrvatsku raspisan je 19. svibnja 1991. godine, kojim je jasno izglasana samostalnost Hrvatske.⁵² Odluku je pred Hrvatskim saborom iznesao predsjednik Franjo Tuđman na dan 25. lipnja 1991. godine.⁵³ Kao što je već spomenuto, HDZ-ovi odredi postavili su temelje osnivanju ZNG-a. Službeno, odluka o osnivanju ZNG donesena je 10. travnja 1991. godine, a sam datum stvaranja smatra

⁴⁰ Gajdek 2008: 55.

⁴¹ Gajdek 2011: 123.

⁴² Gajdek 2011: 123.

⁴³ Gajdek i Pokorny 2013: 44-45.

⁴⁴ Gajdek i Pokorny 2013: 45.

⁴⁵ Gajdek 2008: 55.

⁴⁶ Gajdek 2008: 59.

⁴⁷ Gajdek 2008: 59.

⁴⁸ Gajdek 2008: 58.

⁴⁹ *Hrvatski sabor* s.v. „22. prosinca – Božićni ustav – prvi Ustav neovisne Republike Hrvatske“ [<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/22-prosinca-bozicni-ustav-prvi-ustav-neovisne-republike>] 26.8.2021.

⁵⁰ Gajdek 2008: 66.

⁵¹ Gajdek 2008: 66-67.

⁵² Gajdek 2008: 70-74.

⁵³ Gajdek 2008: 85.

se 28. svibanj iste godine.⁵⁴ Politički nemiri i prepirke na području Banovine, nezadovoljstvo stanovništva sa obje strane, koje je pri tome i naoružano, te sve veća opća razilaženja, dovest će do događaja koji se smatra početkom rata na Banovini.

⁵⁴ Gajdek 2008: 74-76.

3. Domovinski rat na području Siska i Sisačko-moslavačke županije

3.1. Početak ratnog sukoba – napad na Policijsku postaju u Glini

Na dan proglašenja Republike Hrvatske, 25. lipnja 1991. godine, započela je okupacija hrvatskog teritorija od strane srpskih paravojskih jedinica, a prvo mjesto koje je bilo okupirano je Dvor na Uni⁵⁵. Već spomenuti događaj koji je označio početak rata na području Banovine, dogodio se već idući dan, a to je napad na Policijsku postaju u Glini.⁵⁶ Naime, skupina oružanih pobunjenika, pod imenom „Martićevi plaćenici“, napali su 26. lipnja Policijsku postaju Glina.⁵⁷ Zapovjednik Ivan Kvakić, zajedno sa još petnaest policajaca, branilo je postaju, s time da nisu svi službenici bili u postaji u tom trenutku.⁵⁸ Pri samom napadu na postaju, ranjena su dva službenika, Tomislav Rom i Zvonko Plemenčić.⁵⁹ Zbog neprijateljske vatre te opasnosti od još mogućih žrtava, službenici nisu mogli doći do ranjenika koji su ležali uz drveće ispred postaje, pri čemu je Tomislav Rom iskrvario.⁶⁰ Ostali službenici koji su branili postaju su se predali te su na, na prijevaru, odvedeni u zatočeništvo u Knin, suprotno od dogovorenih uvjeta predaje.⁶¹ Tomislav Rom prva je žrtva sa hrvatske strane u ratnom sukobu na Banovini⁶², a navodno je stradao od strane svog prijatelja: „... Tomislav, vršnjak i prijatelj mog brata, na pragu života koji je ugašen na Glinskoj ulici od ruke čovjeka nebrojeno puta pogođenog u njegovu dvorištu.“⁶³ Ako pogledamo širu sliku napad na stanicu u Glini, vrlo jasno se može zaključiti da se radi o organiziranom i vrlo vješto osmišljenom napadu, koji je bio ciljano određen, te u kojem nisu sudjelovale samo srpske paravojsne snage, već i JNA. Potvrdu toga pronalazimo u blokadi ceste na potezu Petrinja – Glina od strane tenkova JNA iz vojne baze „Vasilj Gaševića“.⁶⁴ Napad na postaju je bio dio većeg i općeg plana napada na Banovinu od strane JNA, predvođenu od strane Dragana Vasiljkovića⁶⁵. Cijela operacija nalazila se pod imenom „Žaoka“ ili, prevedeno na hrvatski, „Žalac“⁶⁶, a sam cilj je bio osvajanja područja hrvatskog Pounja. Tom prilikom, srpske jedinice naišle su na organizirani

⁵⁵ Gajdek 2008: 85.

⁵⁶ *Braniteljski* s.v. „Napad na policijsku postaju u Glini 1991. – početak rata na Banovini“ [<https://branieljski.hr/napad-na-policijsku-postaju-glina-u-lipnju-1991-pocetak-rata-na-banovini/>] 26.8.2021.

⁵⁷ Gajdek 2008: 90-92.

⁵⁸ Gajdek 2008: 90.

⁵⁹ Gajdek 2008: 91.

⁶⁰ Gajdek 2008: 91.

⁶¹ Gajdek 2008: 92.

⁶² Gajdek 2008: 91.

⁶³ Gašljević 2009: 106.

⁶⁴ Gajdek 2008: 92.

⁶⁵ Poznatiji pod nadimkom „kapetan Dragan“.

⁶⁶ *HRT* s.v. „Junaci hrvatske Banovine – Mile Blažević Čađo“ [<https://hrtprkazuje.hrt.hr/hrt1/junaci-hrvatske-banovine-mile-blazevic-0-2422395>] 26.8.2021.

otpor od strane hrvatskih dragovoljaca, među kojim se posebnim herojstvom izdvajaju Mile Blažević – Čađo te Željko Filipović⁶⁷.

3.2. Uspostava obrane te situacija na bojištima širom Sisačko-moslavačke županije

U razdoblju koje je uslijedilo nakon referenduma 19. svibnja, na području Siska, ali i ostalih gradova tog područja, dolazi do osnivanja jedinica te dragovoljne uspostave obrane od agresora. JNA je tijekom srpnja i kolovoza 1991. izvršavala vojne akcije na području cijele Banovine.⁶⁸ Civili, u suradnji sa policijskim snagama, postavljali su punktove na ulaze u gradove i sela. Takvi punktovi, na području grada Siska, bili su postavljeni na mostu preko Save (spaja centar grada i gradsko naselje Galdovo), ulazak u šumu Brezovicu (Novo Selo Palanječko),...⁶⁹ S obzirom kako se grad Sisak nalazi na samoj međi Banovine i Posavine te Pokuplja, imao je položaj branitelja triju strana. Aktivnost ZNG-a na području Siska i Banovine tada se tek počela osjećati, a inicijativu obrane su činili dragovoljački naoružani odredi i policija. U lipnju je ustrojen 57. samostalni bataljun Zbora narodne garde u Sisku, na čelu sa zapovjednikom Antom Bobetkom.⁷⁰ Nadalje, u lipnju 1991. godine je u Sisku osnovana i 2. bojna 2. brigade Zbora narodne garde, kojoj je zapovjednik bio Božo Budimir.⁷¹ Postrojba je kasnije postala poznatija pod imenom „Grom“ te je sudjelovala na bojištima diljem Hrvatske. Jedna od hrvatskih vojnih jedinica, koja je neslužbeno nastala 17. svibnja po zapovijedi generala Janka Bobetka, bila je 55. laki protuzračni divizion protuzračne obrane Sisak (55. LTRD PZO) ili, poznatiji pod imenom, „Plavi grom“.⁷² Jedinica je prvobitno bila smještena na području Komareva⁷³, naselja koje je kroz tijek cijelog rata imalo jedno od odlučujućih uloga u obrani Siska. Naime, iz Komareva, koje se nalazi na samom brdu iznad Siska, grad je izložen „kao na dlanu“. Što bi bilo da je Komarevo palo, ne moramo razmišljati, no posljedice bi zasigurno bile kaotične za sam grad.

Prva veća akcija ZNG-a dogodila se u rujnu 1991. godine, kada je izvršen proboj prema Hrvatskoj Kostajnici. U proboj je krenula 1. pješadijska bojna 120. brigade Zbora narodne garde Hrvatske vojske Sisak, ojačana sa „Plavim gromovima“ te antiterorističkom

⁶⁷ *Domovinski rat* s.v. „Mislili su pregaziti Pounje...“ [<https://domovinskirat.hr/2021/07/26/natjerani-su-civile-u-zivi-stit-zapocela-operacija-zaoka-pobunjenih-srba/>] 26.8.2021.

⁶⁸ Gajdek 2008: 99-104.

⁶⁹ Gašljević 2009: 113.

⁷⁰ Gajdek 2008: 118.

⁷¹ Gajdek 2008: 113.

⁷² Gajdek 2011: 133-134.

⁷³ Gajdek 2011: 133.

jedinicom Sisak.⁷⁴ Iako je u kolovozu prometnica na potezu Hrvatska Dubica – Hrvatska Kostajnica bila prohodna, situacija se promijenila u rujnu, a već tada su hrvatski branitelji bili prisutni u H. Dubici.⁷⁵ Do H. Kostajnice se i u kolovozu dolazilo putem autoputa prema Jasenovcu, potom starom posavskom cestom do H. Dubice, a tek onda u H. Kostajnicu.⁷⁶ Proboj je službeno započeo 9. rujna, a na početku samog proboja poslana je izvidnica, a zatim je uslijedilo borbena oklopno vozilo (BOV) te, na posljatku, ostatak vojnih jedinica.⁷⁷ Cilj je bio proboj prema H. Kostajnici, preko linije „Šuplji kamen“, mjesta koji je postalo neslavno poznato po četničkim zasjedama.⁷⁸ Lokacija „Šuplji kamen“ je dobila naziv zbog stijene iznad ceste koja ima šupljinu, a nalazi se u selu Slabinja. Zbog konfiguracije terena, motorna vozila su ondje prinuđena usporiti, stoga je to mjesto bilo pogodno za postavljanje barikada i zasjede. S obzirom kako se cesta na tom potezu nalazi u kanjonu Une, srpske snage su gađale hrvatske branitelje od strane Bosne i Hercegovine (BiH), dakle s boka. Pri tome je došlo do uništenja jednog od BOV-a.⁷⁹ Idućeg dana, 10. rujna, su se hrvatski branitelji povukli, preko Baćina, prema H. Dubici. H. Kostajnica je hrvatski grad na Banovini koji je okružen srpskim selima. Iako su se civili, zajedno sa pripadnicima policijskih snaga, povukli iz grada krajem kolovoza 1991. godine, oni su se vratili početkom rujna. Službeno, H. Kostajnica je pala 13. rujna, a hrvatski branitelji i civili su se povlačili prema hrvatskim snagama putem sela Rosulje⁸⁰, dok ih je dio, koji su se predali, završio u logoru na Manjači.⁸¹

Kraj ljeta i jesen 1991. godine u Sisku je ostao obilježen po osvajanju tri JNA vojarnje koje su se nalazile na području grada i njegove okolice. Prva baza koja je osvojena na području Siska, bila je „Barutana“. Ona se nalazila unutar kruga grada, a bila je smještena u gradskom naselju „Željezara“, stoga je predstavljala stalnu opasnost za sam grad te civile.⁸² Iako nije velika, u svom arsenalu je sadržavala razna pješačka i topnička naoružanja te ostale tehničke naprave, poput radiostanica. Sama opsada „Barutane“ započela je 3. rujna od strane hrvatskih branitelja, iz 55. LAD-a i 57. SAMB-a, a zapovjedna mjesta držali su Božo Budimir i Vinko Ukota.⁸³ Baza je predana 5. rujna, zahvaljujući lukavosti hrvatskih branitelja. Naime, putem telefonske linije je došao podatak do zapovjednika baze da su okruženi od strane 300

⁷⁴ Gajdek 2011: 134.

⁷⁵ Gašljević 2009: 114-115.

⁷⁶ Gašljević 2009: 114.

⁷⁷ Gajdek 2011: 135.

⁷⁸ Gajdek 2011: 135-136.

⁷⁹ Gajdek 2011: 135-136.

⁸⁰ Gajdek 2011: 139.

⁸¹ HRT s.v. „13. rujna 1991. – Pad Hrvatske Kostajnice“ [<https://daniponosa.hrt.hr/dani-ponosa/111/13-rujna-1991-pad-hrvatske-kostajnice>] 27.8.2021.

⁸² Gajdek 2008: 162.

⁸³ Gajdek 2008: 162.

hrvatskih branitelja, što je bio poticaj za predaju.⁸⁴ Vojna raketna baza „Žažina“ bila je iduća na meti hrvatskih branitelja. S obzirom da je imala ulogu zaštite Zagreba od raketnog napada⁸⁵, bila je izuzetno naoružana baza, sa velikim kapacitetom ljudstva. Baza nikada nije napadnuta od strane hrvatskih snaga, već su oko nje vođeni pregovori o predaji. Raketna baza „Žažina“ predana je 23. studenog 1991. godine, nakon šest pokušaja pregovora.⁸⁶ Posljednja vojna baza JNA koja je zauzeta bila je radarska baza „Šašna Greda“. Hrvatski branitelji, sastavljeni od 55. LAD-a, 57. SAMB-a te specijalne policije, zauzeli su položaje oko baze „Šašna Greda“ 16. rujna.⁸⁷ Pregovori za predaju snaga JNA iz baze nisu išli na ruku hrvatskim braniteljima, no ipak je donesena odluka o predaji baze. U tom trenutku, suprotno dogovoru, hrvatski branitelji krenuli su prema bazi zaključiti pregovore, no u tom trenutku dolazi do prelijetanja dva neprijateljska borbena aviona, koji gađaju položaje branitelja.⁸⁸ Tom prilikom, ranjeno je nekoliko pripadnika 57. SAMB-a te je Marijan Celjak⁸⁹ smrtno stradao u kanalu nadomak baze, gdje je iskrvario od posljedica ranjavanja.⁹⁰ Branitelji su narednog dana, 17. rujna, ušli u bazu, no pripadnici JNA su se zaključali u podzemne bunkere te je nakon toga uslijedilo povlačenje sa hrvatske strane, zbog bojazni od novog zračnog napada.⁹¹ Baza „Šašna Greda“ službeno nikada nije predana, već je bila napuštena istog dana kada su se povukli hrvatski branitelji. Nešto kasnije tog dana, pripadnici JNA su evakuirani od strane helikoptera te su, pri odlasku, uništili sve u bazi što je imalo vrijednost i korist za Hrvatsku vojsku.⁹²

Južno od Siska, u smjeru H. Dubice i H. Kostajnice te BiH, nalazi se Sunja. Sunja je naselje u predjelu, lokalno zvanog, Donja Posavina, iz razloga što se nalazi niz vodotok rijeke Save. Općina u Sisačko-moslavačkoj županiji, koja je zbog brojnih granata i uništenja tijekom rata, dobila nadimak „mali Vukovar“. Na samom početku ratnog sukoba, situacija u Sunji je bila loša, prvenstveno zbog etničkog sastava stanovništva te srpskih sela nadomak samog mjesta. Na samom ulasku u Sunju, prelazi se preko željezničke pruge, koja odvaja Sunju i selo Četvrtkovac, jedno od smjerova od kuda je Sunja bila napadana. Većina branitelja bila je u ljeto 1991. godine stacionirana u smjeru Četvrtkovca te su koristili stare zgrade željezničkog

⁸⁴ Gajdek 2008: 163.

⁸⁵ Gajdek 2008: 166.

⁸⁶ Gajdek 2008: 168.

⁸⁷ Gajdek 2011: 142.

⁸⁸ Gajdek 2011: 143.

⁸⁹ *UBHHEP 1990.-1995.* s.v. „MARIJAN CELJAK – Heroj Domovinskog rata“ [<http://www.uhbhep.hr/marijan-celjak/>] 27.8.2021.

⁹⁰ Gajdek 2011: 145.

⁹¹ Gajdek 2011: 146.

⁹² Gajdek 2011: 146.

kolodvora za zaklon.⁹³ Jedno od sunjskih obilježja tijekom Domovinskog rata, zasigurno je bila „Leteća tvrđava – B52“. Ukratko, to je bila kuća u selu do Sunje, Vedrom Polju, koja je služila kao sklonište hrvatskim braniteljima.⁹⁴ Nadimak je dobila po učestalom bombardiranju te uzrečici branitelja: „Tuku nas topovima cijeli dan, kuća nam se stalno trese, stalno smo u zraku, kao da smo „Leteća tvrđava“, onaj američki bombarder B-52“. ⁹⁵ Potvrdu o blizini borbi pronalazimo u nadimku ceste koja vodi iz Sunje prema Vedrom polju, a branitelji su je nazvali „aleja snajpera“. ⁹⁶ Na početku rata, ulogu zapovjednika obrane Sunje obnašao je general Slobodan Praljak. ⁹⁷ U daljem tijeku rata, Sunja je bila sve žešće bombardirana i napadana, što je prisililo branitelje na povlačenje sa prvobitnih utvrđenih položaja. Također, u ljeto 1991. godine, onemogućen je promet sa svih cesta prema Sunji, stoga je Sunja bila opskrbljivana putem skele na Savi, gdje su se, sa sisačke strane Posavine, prebacivale potrepštine, naoružanje i ljudstvo na sunjsku stranu. ⁹⁸

Pad Petrinje može se postepeno promatrati, počevši od evakuacije Topuskog, preko pada Gline i branitelja u Viduševcu, pa sve do pada same Petrinje. Topusko je već prema kraju ljeta 1991. bila pusto, sa nekolicinom hrvatskih dragovoljaca i branitelja koji su držali svoj položaj. ⁹⁹ Topusko je branjeno od strane nekoliko hrvatskih sela, koji su, zajedno sa Topuskom, stvarali liniju obrane. ¹⁰⁰ Podrška braniteljima nije stizala neko vrijeme te su se htjeli povući sa položaja 3. rujna. ¹⁰¹ S obzirom da su cestovne linije bile presječene od strane neprijateljskih snaga, izrađen je drveni most u selu Marovići, putem kojeg su se branitelji povukli. ¹⁰² Topusko je napušteno desetak dana nakon. Grad Glina smješten je u samom srcu Banovine, a cesta Sisak – Glina dijeli okolna sela na hrvatska, desno od ceste, te srpska, na lijevo. Jedno od takvih sela je i Viduševac (Gornji i Donji), sa većinskim hrvatskim stanovništvom. Dragovoljci i policija postavili su barikade na ceste, a do samog Viduševca išlo se sporednim putevima. ¹⁰³ Glavna cesta je bila zauzeta od strane neprijateljskih snaga, zbog okupacije Gline, koja se dogodilo 26. lipnja, na dan napada na Policijsku postaju. ¹⁰⁴ Povlačenje sa položaja iz Topuskog, povuklo je sa sobom i povlačenje branitelja hrvatskih

⁹³ Gašljević 2009: 126-127.

⁹⁴ Gajdek 2011: 165-166.

⁹⁵ Gajdek 2011: 167.

⁹⁶ Gašljević 2009: 128.

⁹⁷ Gajdek 2011: 169.

⁹⁸ Gašljević 2009: 129.

⁹⁹ Gašljević 2009: 117.

¹⁰⁰ Gašljević 2009: 157.

¹⁰¹ Gašljević 2009: 156.

¹⁰² Gašljević 2009: 157.

¹⁰³ Gašljević 2009: 117.

¹⁰⁴ Gašljević 2009: 172-173.

sela na glinskom području. Većina civila prvobitno je prebačena na privremeni smještaj u Zagreb, a naknado su odlazili svojim obiteljima.¹⁰⁵ Sama Petrinja je službeno pala 21. rujna 1991. godine, kada se iz grada povlače i posljednji branitelji.¹⁰⁶ U tjednima prije pada Petrinje, dolazi do općeg povlačenja civila i dijela jedinica iz grada, a na dan samog pada, 120. brigada ZNG-a se povlači prema Češkom selu, a zatim prema Moščenici. Povlačenje jedinice vidljivo je na prikazu karte te prema položaju koje je držala.¹⁰⁷ Cesta Sisak – Petrinja, na kojoj se nalazi mjesto Moščenica, predstavljat će zonu razgraničenja sve do početka operacije „Oluja“.

Nakon pada Petrinje, dolazi do ciljne i planirane uspostave obrane grada Siska, prvenstveno zbog blizine neprijateljskih snaga. Planovi za obranu grada, uspostavu novih jedinica te njihovu raspodjelu događaju se u listopadu 1991. godine, a naglasak na obrani Siska ostaje u punoj moći do početka 1992. godine, kada dolazi do djelomičnog smirivanja sukoba.¹⁰⁸ Na samom kraju 1991. godine, Hrvatska vojska izvela je akcije „Vihor“¹⁰⁹ i „Mostobran“¹¹⁰, a ono je ujedno i označilo privođenje 1991. godine kraju. Do kraja ožujka 1992. godine, na linije bojišnice Sisačko-moslavačke županije radilo se na održavanju linija i postrojbi te stvaranju zoni razgraničenja. Do promjene dolazi u travnju 1992. kada na područje Banovine dolaze „Plave kacige“, snage UNPROFOR-a.¹¹¹ Ubrzo osnivaju Glavni stožer za sektor Sjever, na čelu sa generalom Musom Bamaiem, te preuzimaju odgovornost nad sektorom u srpnju iste godine, kada započinje nekoliko faza povlačenja naoružanja.¹¹² Rubni dijelovi linije bojišnice u Sunji i Moščenici bili su označeni kao „ružičaste zone“, na kojima se provodila razmjena stanovnika, susreti razdvojenih obitelji,... Ubrzo dolazi do pojave nezadovoljstva i odbojnosti prema snagama UNPROFOR-a, ponajviše nigerskog korpusa.¹¹³ Većinski mir na području Sisačko-moslavačke županije ostao je na snazi sve do početaka akcija za oslobođenje Hrvatske 1995. godine.

3.3. Sisačka industrija i Domovinski rat

¹⁰⁵ Gašljević 2009: 191.

¹⁰⁶ HRT s.v. „21. rujna 1991. – Pad Petrinje“ [<https://daniponosa.hrt.hr/dani-ponosa/125/21-rujna-1991-pad-petrinje>] 27.8.2021.

¹⁰⁷ Gajdek 2008: 178.

¹⁰⁸ Gajdek 2008: 175-181.

¹⁰⁹ Štefančić 2019: 801-827.

¹¹⁰ Gašljević 2009: 187-191.

¹¹¹ Gajdek 2008: 354.

¹¹² Gajdek 2008: 354-355.

¹¹³ Gajdek 2008: 356-357.

Sisačka metaloprerađivačka industrija izučila je mnoge majstore, bravare i varioce, iz svojih pogona. Mnogi od njih, kao i sama sisačka postrojenja, dali su doprinos u naoružavanju hrvatskih branitelja na samom početku ratnog sukoba. Slavko Krčelić, jedan od organizatora seoskih straža, u Selima kod Siska, započinje izrađivati puške u svrhu obrane.¹¹⁴ Naknadno, Krčelić dobiva dozvolu za osposobljavanje pušaka sakupljenih u srednjim školama, koje su služile za vježbe i bile su u neupotrebljivom stanju.¹¹⁵ Zanimljivo je da su iste puške bile dane stražarima koji su čuvali zgradu Zapovjedništva u Sisku, a također su bile neispravne.¹¹⁶ U kasnijem razdoblju, radionica u Selima postala je postrojba ZNG-a.¹¹⁷ U prostoru Željezare Sisak, 1991. godine, obavljen je remont haubice¹¹⁸, a u pogonima JANAF-a, izrađena su prva oklopna vozila za Hrvatsku vojsku¹¹⁹.

3.4. „Oluja“ u Sisačko-moslavačkoj županiji

Prva velika oslobodilačka operacija Hrvatske vojske, pod imenom „Bljesak“¹²⁰, na području Sisačko-moslavačke županije osjetila se u podizanju morala stanovništva, dok je sama operacija zaobišla to područje. Pripreme za sljedeću operaciju, „Oluja“, tekle su u tajnosti i detaljnom planiranju.¹²¹ Među vojnim i civilnim stanovništvom se operacija oslobođenja sa nestrpljenjem očekivala. Vojno – redarstvena operacija „Oluja“ trajala je 4.-8. kolovoza 1995. godine, a započela je u 5.00 sati na cijeloj dužini bojišnice.¹²² General Petar Stipetić bio je zadužen za bojišta bivšeg sektora Sjever, a general – bojnič Ivan Basarac biva zadužen za Sunju, Petrinju i Glinu.¹²³ Linija sisačkog bojišta bila je dugačka 157 kilometara, a jedan od tri glavna smjera „Oluje“ bio je pravac Petrinja – Glina.¹²⁴ U akciji na sisačkom bojištu sudjelovale su iduće postrojbe: „... 125. domobranska pukovnija, 17. domobranska pukovnija, 12. i 20. domobranska pukovnija, 2. gardijska brigada „Gromovi“, 57. pričuvna brigada „Marijan Celjak“, 151. i 153. brigada, 145. brigada, 101. i 103. brigada te izviđačke postrojbe PZO-a, topništvo, izviđačka satnija i izviđačko – diverzantska satnija Zbornog

¹¹⁴ Gajdek i Pokorny 2013: 47.

¹¹⁵ Gajdek i Pokorny 2013: 48.

¹¹⁶ Gašljević 2009: 111.

¹¹⁷ Gajdek i Pokorny 2013: 56.

¹¹⁸ Gajdek i Pokorny 2013: 50-51.

¹¹⁹ Gajdek i Pokorny 2013: 81-87.; *Hrvatski vojnik* s.v. „Špareti iz Siska“ [<https://hrvatski-vojn timer.hr/spareti-iz-siska/>] 27.8.2021.

¹²⁰ Gajdek 2008: 362-364.

¹²¹ Gašljević 2009: 283-295.

¹²² Gajdek 2008: 372.

¹²³ Gajdek 2008: 372-373.

¹²⁴ Gajdek 2008: 378, 380.

područja Zagreb i ostale specijalne postrojbe Policijske uprave Sisak.¹²⁵ Hrvatska Dubica oslobođena je drugog dana akcije, dakle 5. kolovoza, a isti dan su oslobođeni Graberje, Pecki, Glinsko Novo Selo.. te ostala sela između većih naselja¹²⁶ Daljnji napad na Petrinju obustavljen je zbog jakog raketiranja položaja hrvatskih branitelja, a napad je nastavljen 6. kolovoza.¹²⁷ Snage Hrvatske vojske u Petrinju ulaze 6. kolovoza te su ubrzo bile usmjerene u pravcu Gline i Topuskog, kao i Dvora na Uni.¹²⁸ Četvrtog dana operacije „Oluja“, 7. kolovoza, hrvatski branitelji ušli su u napuštenu Glinu.¹²⁹ Predaja 21. krajiškog korpusa odigrala se u selu Viduševcu, nadomak Gline. Tada se Čedo Bulat predao generalu Stipetiću.¹³⁰ Također, 7. i 8. kolovoza, hrvatske snage bile su preusmjerene u smjeru Dvora na Uni, gdje su 8. kolovoza dovršene akcije i pripreme za sam ulazak u grad, a i simbolično je osvajanje spomen doma „Šamarica“¹³¹.¹³² Nadalje, Hrvatska vojska 8. kolovoza osvojila je i Topusko. Zbog žestine borbi i pokrivanja velikog terena, Hrvatska vojska u Dvor na Uni ulazi tek 9. kolovoza, službeno dan nakon završetka operacije „Oluja“.¹³³ Tijekom vojno – redarstvene operacije „Oluja“, u kojoj je na cijelom području bojišta u Hrvatskoj sudjelovalo oko 130.000 pripadnika Hrvatske vojske.¹³⁴ Nažalost, od toga broja, brojka poginulih se kreće oko 260 pripadnika hrvatskih snaga.¹³⁵

¹²⁵ Gajdek 2008: 380.

¹²⁶ Gajdek 2008: 383-384.

¹²⁷ Gajdek 2008: 385.

¹²⁸ Gašljević 2009: 308-310.; Gajdek 2008: 386-387.

¹²⁹ Gajdek 2008: 387.

¹³⁰ *Večernji.hr* s.v. „Predaja 21 krajiškog korpusa...“ [<https://www.vecernji.hr/vijesti/predaja-21-krajiskog-korpusa-u-gornjem-vidusevcu-oznacila-kraj-oluje-1262964>] 27.8.2021.

¹³¹ Gašljević 2009: 313-314.

¹³² Gajdek 2008: 388.

¹³³ Gajdek 2008: 388-389.

¹³⁴ Živić 2005: 132.

¹³⁵ Živić 2005: 132.

4. Zaključak

Promjene na europskom političkom planu, koje su uslijedile nakon rušenja „Berlinskog zida“, osjetile su se i u SFRJ. Demokratizacija i višestranačje je iz dana u dan počelo dobivati sve veće simpatije na području „bivše“ države, a samim time rasla je i ljudska želja za samostalnost državom svog naroda. Zapletena politička situacija koja se odigrala 1990. i 1991. godine bila je uvod u ratni sukob, koji je zahvatio veći dio tadašnje SFRJ. Samim time, započeo je Domovinski rat. Tadašnja situacija nije ostala nezamijećena na području Siska i ostalih gradova današnje Sisačko-moslavačke županije. Od samog početka promjena, odaziv sa sisačkog područja biva izuzetno jak. Domovinski rat na tom području donio je užasavajuća razaranja i gubitke, ali je i izrodio junake Hrvatske, koji će zauvijek ostati zapisani u hrvatskoj povijesti. Moderni razvoj Hrvatske i suvremena država koja je danas priznata u svijetu, isključivo se može zahvaliti ljudima koji su, na raznim područjima, djelovali početkom 1990-tih godina.

Popis literature

1. „13. rujna 1991. – Pad Hrvatske Kostajnice“. HRT *online*. Pristup ostvaren 27.8.2021. <https://daniponosa.hrt.hr/dani-ponosa/111/13-rujna-1991-pad-hrvatske-kostajnice>
2. „21. rujna 1991. – Pad Petrinje“. HRT *online*. Pristup ostvaren 27.8.2021. <https://daniponosa.hrt.hr/dani-ponosa/125/21-rujna-1991-pad-petrinje>
3. „22. prosinca – Božićni Ustav – prvi Ustav neovisne Republike Hrvatske“. Hrvatski sabor *online*. Pristup ostvaren 26.8.2021. <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/22-prosinca-bozicni-ustav-prvi-ustav-neovisne-republike>
4. „Balvan revolucija u povijesti i sadašnjosti“. Braniteljski.hr, 17.8.2021. Pristup ostvaren 26.8.2021. <https://braniteljski.hr/balvan-revolucija-u-povijesti-i-sadasnjosti/>
5. „Junaci hrvatske Banovine – Mile Blažević Čađo“. HRT *online*, 22.7.2021. Pristup ostvaren 26.8.2021. <https://hrtprkazuje.hrt.hr/hrt1/junaci-hrvatske-banovine-mile-blazevic-0-2422395>
6. „MARIJAN CELJAK – heroj Domovinskog rata“. UHBHEP-a 1990.-1995. Pristup ostvaren 27.8.2021. <http://www.uhbhep.hr/marijan-celjak/>
7. „Mislili su pregaziti Pounje u jednom danu no „Čađo“ i Filipović zaustavili su ih u Strugi Banskog – započela operacija Žaoka“. Domovinskirat.hr, 26.7.2021. Pristup ostvaren 26.8.2021. <https://domovinskirat.hr/2021/07/26/natjerali-su-civile-u-zivi-stit-zapocela-operacija-zaoka-pobunjenih-srba/>
8. „Napad na Policijsku postaju Glina u lipnju 1991. – početak rata na Banovini“. Braniteljski.hr, 26.6.2015. Pristup ostvaren 26.8.2021. <https://braniteljski.hr/napad-na-policijsku-postaju-glina-u-lipnju-1991-pocetak-rata-na-banovini/>
9. „Predaja 21. krajiškog korpusa u Gornjem Viduševcu označila kraj Oluje“. Večernji.hr, 8.8.2018. Pristup ostvaren 27.8.2021. <https://www.vecernji.hr/vijesti/predaja-21-krajiskog-korpusa-u-gornjem-vidusevcu-oznacila-kraj-oluje-1262964>
10. „Prvi višestranački izbori“. HRT *online*. Pristup ostvaren 19.8.2021. <https://daniponosa.hrt.hr/dani-ponosa/13/prvi-visestranacki-izbori>
11. „Špareti iz Siska“. Hrvatskivojnik.hr, 7.8.2020. Pristup ostvaren 27.8.2021. <https://hrvatski-vojn timer.hr/spareti-iz-siska/>
12. „Vučić u novu srpsku vladu ugrao i srpskog huškača koji tvrdi da Hrvati bolesno mrze Srbe: Što još znamo o Ratku Dmitroviću?“. Tportal.hr, 26.10.2020. Pristup

ostvaren 26.8.2021. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/vucic-u-novu-srpsku-vladu-ugurao-i-ratnog-huskaca-koji-tvr-di-da-hrvati-bolesno-mrže-srbe-sto-jos-znamo-o-ratku-dmitrovicu-20201026/print>

13. GAJDEK, Đuro. *Sisačko ratno znakovlje*. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2011.
14. GAJDEK, Đuro; POKORNY, Snježana. *Čime smo branili Hrvatsku u Domovinskom ratu 1991*. Zagreb: Narodna knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac, 2013.
15. GAJDEK, Đuro. *Sisačka bojišnica 1991.-1995*. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.
16. GAŠLJEVIĆ, Marjan. „Dnevnik jednog tekuta“. U: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1991.-1995. Zapisi sa Banovine 1990., 1991., 1995.*, ur. Željka Križe Gračanin i Ante Nazor. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009, 95-368.
17. MALJEVAC, Željko. „Počeci višestranačja u Sisku i na Banovini“. U: *Republika Hrvatska i Domovinski rat 1991.-1995. Zapisi sa Banovine 1990., 1991., 1995.*, ur. Željka Križe Gračanin i Ante Nazor. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2009, 6-93.
18. ŠTEFANČIĆ, Domagoj. „Operacija Hrvatske vojske „Vihor“ u prosincu 1991. godine“. *Časopis za suvremenu povijest* 3 (2019): 801-831. Pristup ostvaren 27.8.2021. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=334474
19. ŽIVIĆ, Dražen. „Demografski gubitci Hrvatske vojske tijekom Domovinskog rata“. *Diacovensia XIII* 1 (2005): 117-138.

Summary

The wind of change that passed through Europe in 1990s, has left a big influence on countries that were part of Socialist Federative Republic of Yugoslavia. Democratization and multi – party system are growing and, with those, grows desire of Croatian people for independence. Political happenings in „ex“ country, in 1990. and 1991., resulted with the outbreak of Croatian war of independence (1991. – 1995.) and croatian fight for independent country. People in Sisak and Sisak – moslavina county did not miss political and military situation and they have actively taken part in changes. With heavy destruction of whole Croatian territory and action „Oluja“, Croats got their country. In that conflict, individuals have rose to heroes and we can thank for our modern country to those people.

key words: Sisak, Sisak – moslavina county, democracy, Croatian war of independence, year of 1991.